

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi
(ATAUM)

Avrupa Birliği Müktesebatına
Türk Bakanlıklarının Uyum Çalışmaları Çerçevesinde
“Kültür Bakanlığı Müktesebat Uyum Çalışmaları”
Paneli

15 Nisan 2003

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi
(ATAUM)

**Avrupa Birliği Müktesebatına
Türk Bakanlıklarının
Uyum alışmaları çerçevesinde
“Kültür Bakanlığının Avrupa Birliği
Müktesebatına Uyum alışmaları”
Paneli**

**Yayına Hazırlayan:
Dr. Kaya UYSAL**

15 Nisan 2003

**Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi
Yayınları**

ISBN: 975-482-610-2

Editör

Yrd. Doç. Dr. Nail ALKAN

Editör Yardımcısı

Doç. Dr. Çağrı ERHAN

Genel Yayın Koordinatörü

Uzm. Elçin ÇİĞNER CENGİZ

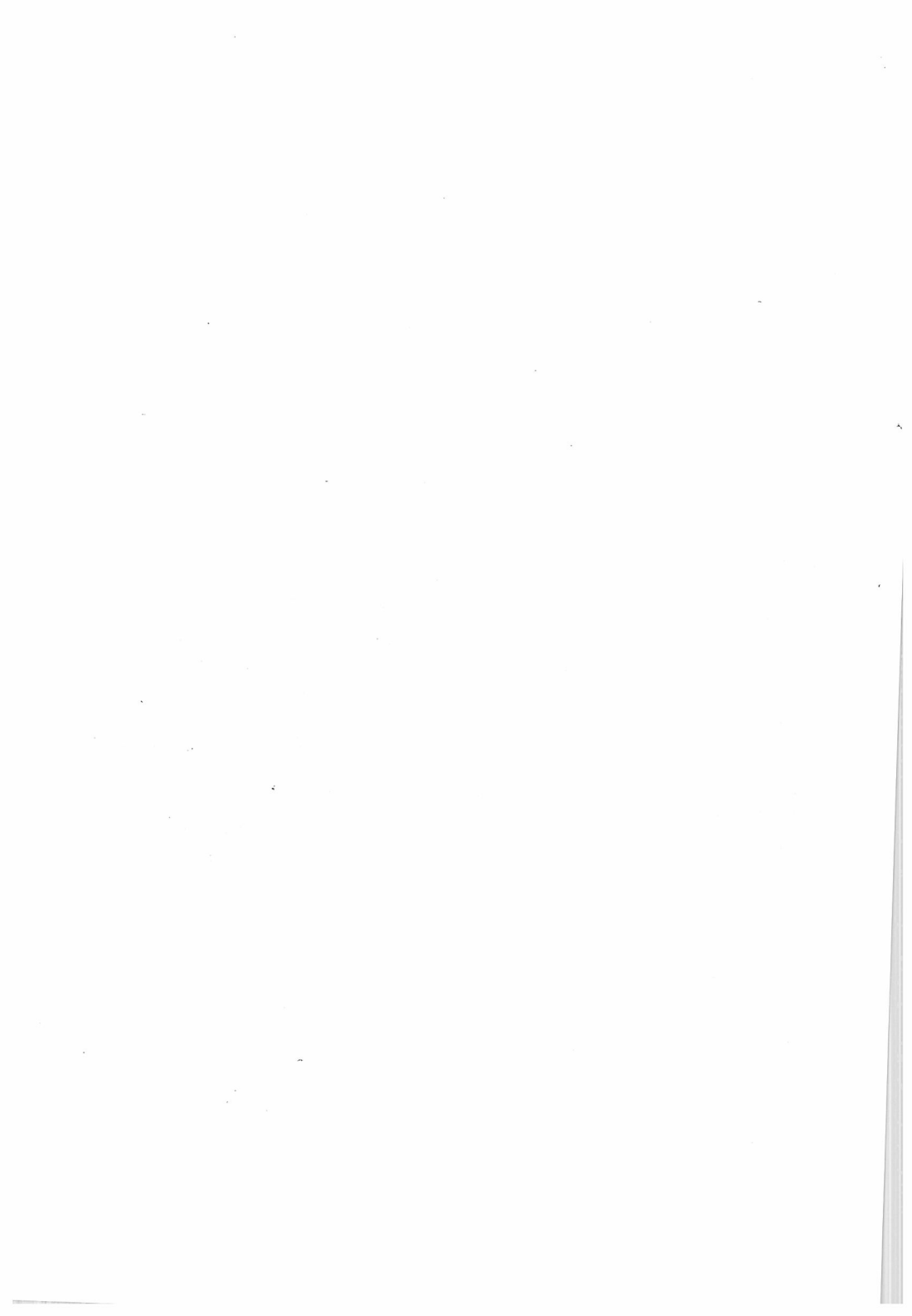
İÇİNDEKİLER

Açılış Konuşmaları

- *Yrd. Doç. Dr. Nail ALKAN*, Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları Araştırma Uygulama Merkezi Müdürü..... 1

Panel Konuşmaları

- *Yrd. Doç. Dr. Nail ALKAN*, Panel Başkanı 3
- *Özlem ABACIOĞLU*, Kültür Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü Mevzuat ve Anlaşmalar Şube Müdürü 5
- *Yrd. Doç. Dr. Nail ALKAN*, Panel Başkanı 13
- *Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ*, Emekli Öğretim Üyesi..... 15
- *Yrd. Doç. Dr. Nail ALKAN*, Panel Başkanı 25
- *Şefik KAHRAMANKAPTAN*, TÜBİTAK Yayınlar-Tanıtım Daire Başkanı 27

AÇILIŞ KONUŞMASI

Yrd. Doç. Dr. M.Nail ALKAN*

Değerli Misafirler, Sevgili katılımcılar, Sevgili ATAUM Kursiyerleri,

“Avrupa Birliği Yolunda Türk Bakanlıklarının Çalışmaları” çerçevesinde düzenlediğimiz Panele hoş geldiniz. Biliyorsunuz, bu Panelleri Friedrich Naumann Vakfı ile ortaklaşa düzenliyoruz. Bugüne kadar verimli ve başarılı Paneller gerçekleştirdik. Çalışmalarımız devam edecek.

Özellikle şu eksikliği hep görmekteyiz. Türkiye’de Avrupa Birliği gündemden uzaklaştı. Bunda Irak Savaşı’nın da etkisi oldu. Avrupa Birliği’nin yine gündeme gelmesinde bu Panellerin faydası olacağına inanıyoruz.

Bugünlerde açıklanacak olan Katılım Ortaklığı Belgesi de Avrupa Birliği’nin gündemimizi daha yoğun işgal etmesini sağlayacaktır.

Bu sefer Paneli gerçekleştirmek üzere Kültür Bakanlığı’nı davet ettik. Kültür konusunda fazla bilgi sahibi değiliz. Avrupa kültürü konusunda da fazla bilgimiz olduğunu söyleyemeyiz.

Panellerimiz sürecektir. Bu Panellerin ürünleri olan yayınları da çıkarmaktayız ve çıkartacağız.

* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi, ATAUM Müdürü

Bütün Panelistlerimize buradan hoş geldiniz demek istiyorum. Sayın Bozkurt Güvenç Hocamıza, Sayın Özlem Abacıoğlu'na ve Sayın Şefik Kahramankaptan'a hoş geldiniz diyorum. Yoğun mesailerine rağmen, bizleri kırmayarak Panelimize katılmayı kabul ettiler. Aynı zamanda Friedrich Naumann Vakfı adına İstanbul'dan gelerek Panelimize katılan Sayın Nazım Tural'a teşekkür etmek istiyorum.

Son olarak, herkese Panelin başarılı olması ve sonraki Panellerde de buluşma dileklerini iletirken, katılımınızdan dolayı bir kez daha teşekkür ediyorum.

PANEL KONUŞMALARI

Yrd. Doç. Dr. M. Nail ALKAN *

Değerli Katılımcılar, Değerli ATAUM Kursiyerleri,

Bugünkü konumuz Kùltür Bakanlığı. Çok değerli Panelistlerimiz var. Ben sözü çok uzatmadan Avrupa Birliği ile ilgili birkaç hususa değinmek istiyorum.

Avrupa Birliği'nin kùltüre önem verdiğini görmekteyiz. Özellikle kùltürel çeşitliliğe çok önem veriliyor. Hepinizin bildiği gibi, Avrupa Birliği'nin çok belirgin bir kùltür politikası yoktur. Bu alandaki politikaları 2000 yılından itibaren daha belirgin hale gelmeye başladı.

Avrupa Birliği'nin kùltür alanında yaptığı çalışmalarında ön plana çıkarmak istediği politika, çeşitliliktir. Türkiye, Birlięe üye olmak isteyen aday bir ÷lke olarak, kendi kùltürüne bu çeşitlilik içerisinde yer ayıracaktır. Türkiye tabii bunun için kendi kùltür politikasını belirlemelidir. Buradan Kùltür Bakanlığı'nın çalışanlarına şunu ifade etmek istiyorum. Türkiye'nin bir kùltür politikası olması yanında bir de dış kùltür politikası olması gerekiyor. Çünkü, Türkiye kendi politikasını ancak bir dış kùltür politikasıyla anlatabilir. Diğer Avrupa Birliği üyesi ÷lkelerin bu yönde yürüttükleri kendi dış kùltür politikaları var.

Avrupa Birliği ve kùltür deyince aklımıza neyin geldiğini de kendimize sormamız gerekir. Açıkçası, Avrupa Birliği ve kùltür alanından bakıldığında, fazla bilgi sahibi olmadığımız gör÷lür. Bu açığımızı kapatmamız gerekmektedir.

* Panel Başkanı

Avrupa Birliği ve kültür demek, tek çatı altında birleŖen çok kültürlü bir Birlik demek. Avrupa Birliği'nin hedefleri arasında kültürel deđiŖim de var. Aslında Avrupa Birliği de bir deđiŖim sürecinden oluŖmakta. Bu süreç içinde ülkeler arasındaki kültürlerin, deđiŖim yoluyla birbirlerine tanıtılması hedeflenmekte. Biz de bu politikaların içerisine girmek istiyorsak çok daha yoğun biçimde alıŖmak zorundayız. Kültür Bakanlığımızın bu konuda yoğun alıŖmaları olduğunu biliyoruz.

Ŗimdi, sözü öncelikle Sayın zlem Abacıoğlu'na veriyorum. Sayın konuŖmacılar kendilerine tanınan 25 dakikalık konuŖma süreleri içinde bilgi ve grŖlerini aktaracaklar.

Buyurun Sayın Abacıoğlu.

Özlem ABACIOĞLU*

Teşekkür ediyorum.

Değerli Katılımcılar,

Öncelikle, bu iki güzide kurumun düzenlediği ve bence içerik itibariyle önemli olan böyle bir Panelde sizlerle birlikte olmaktan ötürü duyduğum memnuniyeti ifade etmek isterim.

Ben Kültür Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü'nde Mevzuat ve Anlaşmalar Şube Müdürlüğü'nü yürütüyorum.

Sizlere, 1995 yılından bu yana Bakanlığımızın Fikri Mülkiyet alanında gerçekleştirdiği çalışmalar hakkında bilgi vermek istiyorum. Bu bir çerçeve sunum olacak. Çünkü ayrıntılar hem çok fazla hem de süre içerisinde hepsini anlatmak mümkün değil.

Türkiye'de bir eser üzerinde emeği olan, bir eseri meydana getiren eser sahiplerinin, ayrıca bu eserleri bir şekilde icra eden ya da topluma çeşitli şekillerde ulaşmasını sağlayan diğer hak sahiplerinin sahip oldukları hakları düzenleyen, bu hakların ihlali halinde ne tür yaptırımlar uygulanması gerektiğini belirleyen kanun, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunudur. Bu Kanun 1951 tarihli bir kanundur. Söz konusu kanunda bugüne kadar üç kere değişiklik yapılmıştır. Bunlardan birisi 1986 yılında, bir diğeri 1995 yılında, sonuncusu da 2001 yılında gerçekleştirilmiştir.

Avrupa Birliği Mevzuat uyumu söz konusu olduğunda bizi ilgilendiren tarafı, 1995 yılında gerçekleştirilen değişiklikler ve yine 2001 yılında gerçekleştirilen değişikliklerdir.

Biliyorsunuz, Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri 1995 yılında farklı bir boyuta geldi. Türkiye'nin bu tarihte Gümrük Birliği'ne katılım süreci başladı.

* Kültür Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü Mevzuat ve Anlaşmalar Şube Müdürü, Panelist

Bu bağlamda, o dönemde çok acil olduğu düşünülen, ilk etapta Avrupa Birliği Konsey direktiflerine uyum sağlanması amacıyla bir değişiklik yapıldı. Bu değişiklikle, 5846 sayılı Kanuna ilk defa olarak "komşu hak sahibi" tanımı girdi. Komşu hak sahipleri olarak nitelenenler; icracı sanatçılar, radyo-televizyon kuruluşları ve fonogram yapımcılarıdır (daha önceki tanımıyla müzik yapımcıları). Hak sahiplerinin sahip oldukları haklar belirlendi.

Bilgisayar programlarına ilişkin birtakım düzenlemeler yapıldı. Bilgisayar programlarının kişisel kullanımına ilişkin birtakım düzenlemeler getirildi. Koruma sürelerinde bazı düzenlemeler yapıldı.

1995 yılında yapılan bu değişiklikten sonra ülkemizin Bern ve Roma Sözleşmelerine katılımına ilişkin kanunlar Meclisimizden geçti. Arkasından, Dünya Ticaret Örgütü'nü kuran GATT Anlaşması'nın trips metnine imza koyarak taraf olmamız ve bu anlaşmadan kaynaklanan yükümlülüklerimizin yerine getirilmesi gündeme geldi. Bu gelişmeler kanunun çıktığı tarihten itibaren arka arkaya ve çok hızlı biçimde meydana geldi.

Bakanlık, bunun üzerine kendisini Mevzuat uyumunu tekrar ele almak durumunda hissetti. 1995 yılından sonra, 1997-1998 yıllarına kadar, bir bekleme süreci gibi düşünülebilecek şekilde, Mevzuat uyumuna göre yapılmış düzenlemeler tekrar inceleme altına alındı.

Nihayet 2001 yılının Mart ayında, 4630 sayılı Kanunla, tekrar 5846 sayılı Kanunda birtakım değişiklikler yapıldı. Bu değişiklikler, Bern ve Roma Sözleşmelerinin yanı sıra, ülkemizin taraf olmayı bildirdiği ve 1996 yılına tarihli Dünya Fikri Mülkiyet Örgütünün iki anlaşması olan, Telif Hakları Anlaşması ve İcralar ve Fonogramlar Anlaşması, bunun yanı sıra trips metninden kaynaklanan yükümlülüklerimiz ve Konsey direktifleri de dikkate alınarak gerçekleştirildi.

Bu son kanun değişikliğinde neler yapıldı?

Öncelikle, elektronik ticarete ve internete ilişkin birtakım düzenlemeler kanuna eklendi. Bu şekilde, eserlerin internet yoluyla topluma iletiminde ve bir şekilde elektronik ticarete konu edilmeleri halinde de eser sahiplerinin ve bağlantılı hak sahiplerinin maddi ve manevi hakları koruma altına alınmış oldu.

Ayrıca, daha evvel bahsettiğim 1995 yılında çıkarılan komşu hakkı sahiplerine ilişkin düzenlemelerden bahsetmiştim. Bu düzenlemelerle ilgili olarak birtakım üst düzenlemeler daha yapıldı. Biraz da bu düzenlemelerden bahsetmek istiyorum.

80. maddede daha evvel komşu hak sahiplerinin hakları tanımlanırken, bu madde eser sahiplerinin haklarıyla bağlantılı hak sahiplerinin hakları şeklinde tanzim edildi. Bu maddeye radyo-televizyon kuruluşları, icracı sanatçılar ve fonogram yapımcılarının yanı sıra, filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren film yapımcılarının da hakları dahil edilmiş oldu. Kanunun sistematığı içerisinde, film yapımcılarının hakları da kategorize edilmiş oldu.

Burada bir parantez açmak istiyorum. 1995 yılından önce, film yapımcıları bir sinema eserin sahibi olarak kabul edilmekteydi. 1995 yılında yapılan değişiklikler esnasında, Avrupa Birliği mevzuatına uyum sağlamak düşüncesiyle, bir sinema eserin sahibinin, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin genelinde olduğu gibi, özgün müzik bestecisi, senarist ve yönetmenin eser sahibi sayılmasına karar verilmişti. Film yapımcıları da 1995 yılından sonraki filmleri itibariyle bu özelliklerini yitirmişler ve mali haklarını kullanma yetkilerine haiz kişiler arasında kabul edilir olmuşlardı. Fakat bu düzenleme de Avrupa Birliği Müktesebatı ile tam bir uyum sağlamıyordu. Çünkü, Avrupa Birliği Müktesebatına ve Konseyin direktiflerine baktığımız zaman, film yapımcılarının da bağlantılı hak sahipleri olarak adlandırıldıklarını görüyoruz.

Eser sahiplerinin sahip oldukları hakları tanzim edilirken (bunlar Kanunumuzun 14.-25. maddeleri arasında var), elektronik ticarete, çoğaltmaya ve işleme yönelik hususlar daha ayrıntılı bir şekilde açıklandı ve yüküm altına alındı.

Biraz evvel bahsettiğim Telif Hakları Anlaşması ve İcralar ve Fonogramlar Anlaşması çerçevesinde elektronik hak yönetim bilgilerinin düzenlenmesi hususu vardır. Bu, eserlerin sunuldukları şekil itibariyle de bu şekillerinin korunmasının sağlanmasıdır. Yani, bir eser, bu eser ve eserin sahibine ilişkin bilgileri temsil eden sayı ve kodların değiştirilmeden elektronik ortamda korunmasını temin etmeye yönelik bir düzenlemedir. Bu düzenleme, bağlantılı hak sahipleri için de geçerli. Bu, kanuna yeni giren bir düzenlemeydi.

Ayrıca, fikir ve sanat eserlerinin derlenmesine ilişkin bir düzenleme yapıldı. Bunlar kanunlarımıza yeni giren düzenlemelerdir.

Bunların dışında, GATT trips metninden kaynaklanan birtakım yükümlülüklerimiz vardı. Bunların bir tanesi de, uzun yıllardır hem ülkemizdeki eser sahiplerinin çok muzdarip olduğu, aynı şekilde yurt dışında da uluslararası ilişkilerimiz bağlamında çeşitli platformlarda ülkemizin çok eleştiriye uğradığı bir hususa ilişkindi. Bu da, ihlal hallerinde kanunun öngördüğü yaptırımların çok düşük olması ve bu sebeple de caydırıcı yönünün olmadığıdır. Bu çerçevede hak ihlalleri durumunda verilen para ve hapis cezaları yükseltildi. Şu anda kanunda 2-6 yıl arasında hapis ve 10 milyar T.L.'dan 150 milyar T.L.'na kadar çıkan para cezaları olduğunu görüyoruz.

Kısaca açıklamaya çalıştığım bu düzenlemeler çerçevesinde 4630 sayılı kanun henüz tasarı halindeyken 2000 yılında Dünya Ticaret Örgütü Trips konseyi Mevzuat incelemesine girdik. Hemen sonrasında, Dışişleri Bakanlığı tarafından, Mevzuat incelemesinin başarıyla tamamlandığı ülkemize bildirildi. Avrupa Birliği'nin İzleme Raporlarında da söz konusu Mevzuat ile ilgili olarak sürekli çeşitli yorumlar yer almakta.

Bunlardan sonuncusu, Avrupa Birliği 2002 Yılı İzleme Raporudur. Burada, Türkiye'nin fikri mülkiyet hakları alanında Mevzuat uyumu taahhütlerinin çok büyük bir kısmının yerine getirildiğine dair ifadeler bulunmaktadır. Bundan sonraki dönemde önemli olanın, bu kanunun uygulanması ve korsanlıkla mücadeleye ilişkin faaliyetlerin izlenmesi olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, yine ülkemizin telif hakları konusunda bir enstitü kurması yönünde teşvik edildiği ifade edilmektedir.

Değerli Konuklar,

Bundan sonra fikri mülkiyet haklarıyla ilgili olarak yapmamız gerekenleri düşündüğümüzde şu hususları görmekteyiz.

Ülkemiz hakikaten son birkaç yıldır fikri mülkiyet hakları konusunda ve özellikle de telif hakları konusunda Mevzuat uyumuyla ilgili üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmiş görülmektedir. 2004 yılının ortasına, en geç sonuna kadar, Mevzuat uyumu açısından yapılması gereken son bir çalışma, veri datalarıyla ilgili olarak **sui generis** korumanın Kanunumuza eklenmesidir ki bu çok basit ve hızla

yapılabilir. Avrupa Birliği Mevzuat uyumu çalışmaları esnasında da, taahhütlerimiz arasında bu tür bir değişiklik orta vade, yani 2003 yılının sonu, en geç 2004 yılının başı olarak verilmişti. Demek ki hedeflerimizden bir tanesi de bunun yerine getirilmesidir.

Ayrıca, 2001 yılında kanun yürürlüğe girdikten sonra Avrupa Konseyi'nin iki yeni direktifi Eylöl ayında yürürlüğe girdi. Bu iki direktif de henüz tavsiye kararı halindeyken Bakanlığımızca incelenmişti. Dolayısıyla, genel hükümleri itibariyle Kanunun uyumlu olduğunu kabul ediyoruz. Ancak ek bir düzenleme gerekmesi hususundaki incelemelerimiz devam ediyor.

Önümüzde büyük bir sorun olarak görölen konu korsanlıkla mücadeledir. Türkiye çok yeni bir deneyimin eşiğindedir. Artık görüyoruz ki, sadece Mevzuat uyumunu yapmak, birtakım kanunları, direktifleri uyumlu hale getirmek, ülkeyle ilgili olarak yeterli kabul edilmemektedir.

Bunun en belirgin örneği telif hakları konusudur. Kanunumuz, uluslararası platformda olumlu izlenim alacak bir düzeyde olsa da, bugün karşılaştığımız eleştirilerin hepsi uygulamaya ilişkindir. Korsanlıkla mücadelenin yeterli olmaması, mahkemelerde görölen davaların hızlı sonuçlandırılmaması veya toplumun korsanlıkla mücadele konusunda yeterince bilinçli olmaması nedeniyle biz daha fazla eleştiri almaktayız.

Bakanlık olarak 2003 yılı ve sonrasında uygulamaya yönelik faaliyetlere ağırlık vereceğiz. Bu aşamada, biraz korsanlıkla mücadeleden bahsetmek istiyorum.

2001 yılında 81. maddede yapılan değişiklikle, ölkemizde Sinema ve Müzik Eserleri Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren hayata geçirdiğimiz bir uygulamayı yaygınlaştırmayı düşündük. Bu uygulama şudur.

Sinema ve müzik eserlerinin oğaltılmış nüshalarının piyasada satışa sunulması öncesinde bandrollenmektedir. Bandrolün özelliği korsan ve orijinal nüshanın birbirinden ayırt edilmesini sağlayan teknik bir araç olmasıdır. Son yıllarda kullanılan bandroller, yüksek teknolojiyle üretilen ve taklit edilmeleri zor olan bandrollerdir. Bunlar ilk etapta korsanlıkla mücadelede bize büyük yardım sağlayan materyallerdir.

Sinema ve müzik eserleri yanında, süreli olmayan yayınlarda da bandrollerin kullanılması zorunluluğunu muhafaza ettik. Bu uygulamanın denetimine ilişkin olarak, bütün illerdeki Kültür Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı temsilcileri ve ilgili alan meslek birlikleri temsilcilerinden oluşan Komisyonlara, bu materyallerin ticari dolaşıma sunulmuş hallerinde bandrol olup olmadığı hususunda denetleme yetkisi verildi.

Bu Komisyonlara büyük önem veriyoruz. Çünkü korsanlıkla mücadele, organize suç niteliğindedir. Uluslararası dokümanları araştırdığımızda göreceğiniz gibi, korsan faaliyetlerin tüm dünyada ve ülkemizde çok daha kolay ve başka ülkelerde zaman zaman yaptırımlarının daha az olması sebebiyle çok tercih edilen organize yasa dışı faaliyetler arasında sayılmaktadır.

İletişim teknolojilerinin, çoğaltım tekniklerinin gelişmesi, korsan faaliyetlerin hızla yayılmasına imkan vermektedir. Bu kadar hızla yayılan, bu kadar organize olabilen bir faaliyete karşılık da devletin organize şekilde bu faaliyetle mücadele etmesi gerekmektedir. Bu düşünceyle oluşturulan Komisyonların faaliyetleri bizim için son derece önemli. Bu Komisyonlar ille de Valilikler tarafından oluşturulmaktadır ve 2002 yılının Ağustos ayından itibaren faaliyete geçmişlerdir.

Komisyonların işleyişi ve çalışmaları esnasında karşılına çıkan sorunlarla ilgili olarak çözümler üretmemiz gerekmektedir. Bu Komisyonların mali yapılarının ve altyapılarının kurulması, desteklenmesi, gereksinimlerinin karşılanması, hızlı hareket kabiliyeti kazandırılması gerekmektedir. Diğer taraftan bu Komisyonların diğer Bakanlıklarla ve Yargı çevreleriyle koordineli bir şekilde çalışmalarının temin edilmesi zorunluluğu vardır. Bakanlığımız Komisyonların gereksinim duyduğu donanımı ve mali desteği sağlamaya yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.

Bir başka sorumuz, biraz önce bahsetmiş olduğum 5846 sayılı Kanunla verilen ceza miktarlarının çok yüksek olması nedeniyle, bazen bu cezaların hiç verilmemesi sorunuyla karşılaşmamızdır. Bu sorun ülkemizde gerçekten korsan faaliyet göstermesi nedeniyle cezalandırılan kişilerin yanı sıra yurtdışında bulunan ve Avrupa Birliği olsun, Dünyanın diğer ülkeleri olsun, önümüze gelen uluslararası raporlarda bu şekilde ifade edilen ve bizi sıkıntıya sokan bir durum olarak karşımıza çıkmakta.

Ayrıca, biraz önce 3257 sayılı Kanundan bahsetmiştim. Bu Kanunda bandrolsüz sinema ve müzik eserlerini içeren taşıyıcı materyallerle ilgili idari para cezalarının bulunması ve adli makamların bu cezaları tercih etmesi sebebiyle, uygulamada bazı karışıklıklar, Komisyonların yürüttüğü faaliyetlerle ilgili bazı sorunlar yaşanmakta. Buna yönelik olarak, Bakanlığımızın ilk etapta 3257 sayılı Kanunun idari para cezalarını ortadan kaldırmaya yönelik ve bandrolsüz nüshalarla ilgili işlem yapan, korsan faaliyet yapan kişilerin, yine 5846 sayılı Kanunun ilgili maddelerince cezalandırılmasına imkan sağlayan bir yasa tasarısını hazırladı ve ilgili Bakanlıkların görüşüne sundu. Zannediyorum ki 15 gün içerisinde bütün prosedür tamamlanacak ve Başbakanlığa gönderilecek.

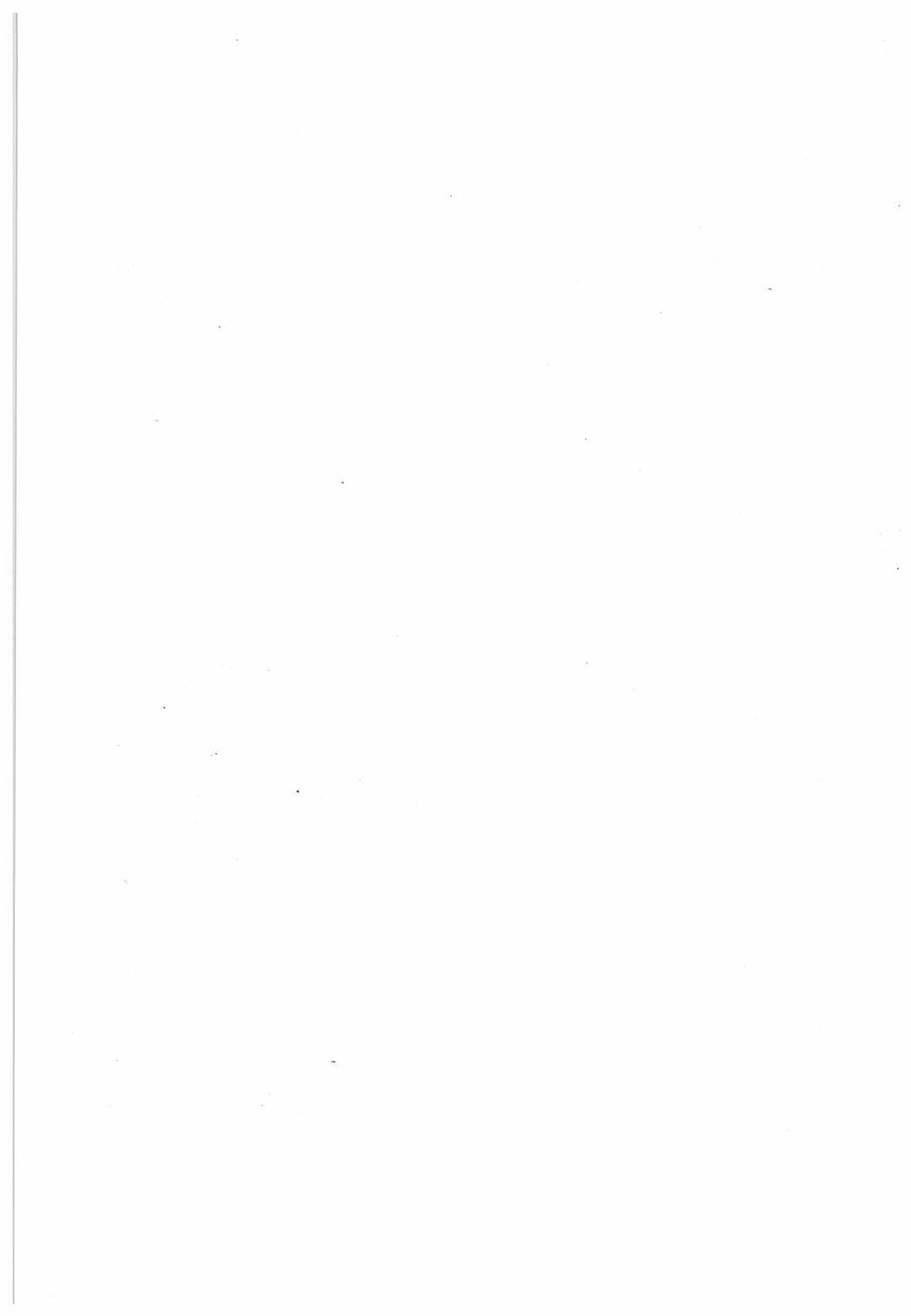
Bunun dışında son olarak, fikri mülkiyet hakları alanı son derece geniş bir alan. Bu konuda çalışma yapan bir kurumun da uzmanlık kurumunun olması gerekiyor. Bununla ilgili olarak Bakanlığımız 1998 yılından bu yana çalışmalar yürütmektedir. Olabilecek en uygun yapının belirlenmesine çalışmaktayız.

2003 yılı sonunda, belki de 2004 yılının ortalarına doğru telif hakları konusunda ki çalışmaları gerçekleştirmek niyetindeyiz.

Bakanlığımızın son çalışmalarından birisi de kamunun bilinçlendirilmesi. Çünkü bütün yapılan çalışmalar bize şunu gösteriyor. Eğer bir yasal düzenleme veya herhangi bir uygulama toplum tarafından benimsenmezse, toplum bunun gerçekten gerekli olduğuna kanaat getirmemezse, başarı şansınız az veya sınırlı. Düzenli olarak seminerler yapıyoruz, spot filmler yaptırıyoruz, afişler ve broşürler yaptırıyoruz, yaptığımız toplantılarla ya da katıldığımız toplantılarda bu alanda çalışan deneyim sahibi kişilerle görüşüyoruz, onlardan bilgi ve öneriler alıyoruz.

Bütün bu çalışmalarımızı 2003 yılında devam ettiriyoruz.

Bana sağlanan konuşma imkanı ve dikkatiniz için teşekkür ediyorum.

Yrd.Doç.Dr. M. Nail ALKAN*

Sayın Abacıoğlu'na çok teŖekkür ederim.

Ŗunu gördük ki, Kültür Bakanlığı çok yoğun bir çalıŖma içerisinde. Önemli olan uygulama. Sayın Abacıoğlu'nun son cümlesi özellikle ATAUM için de çok önemli.

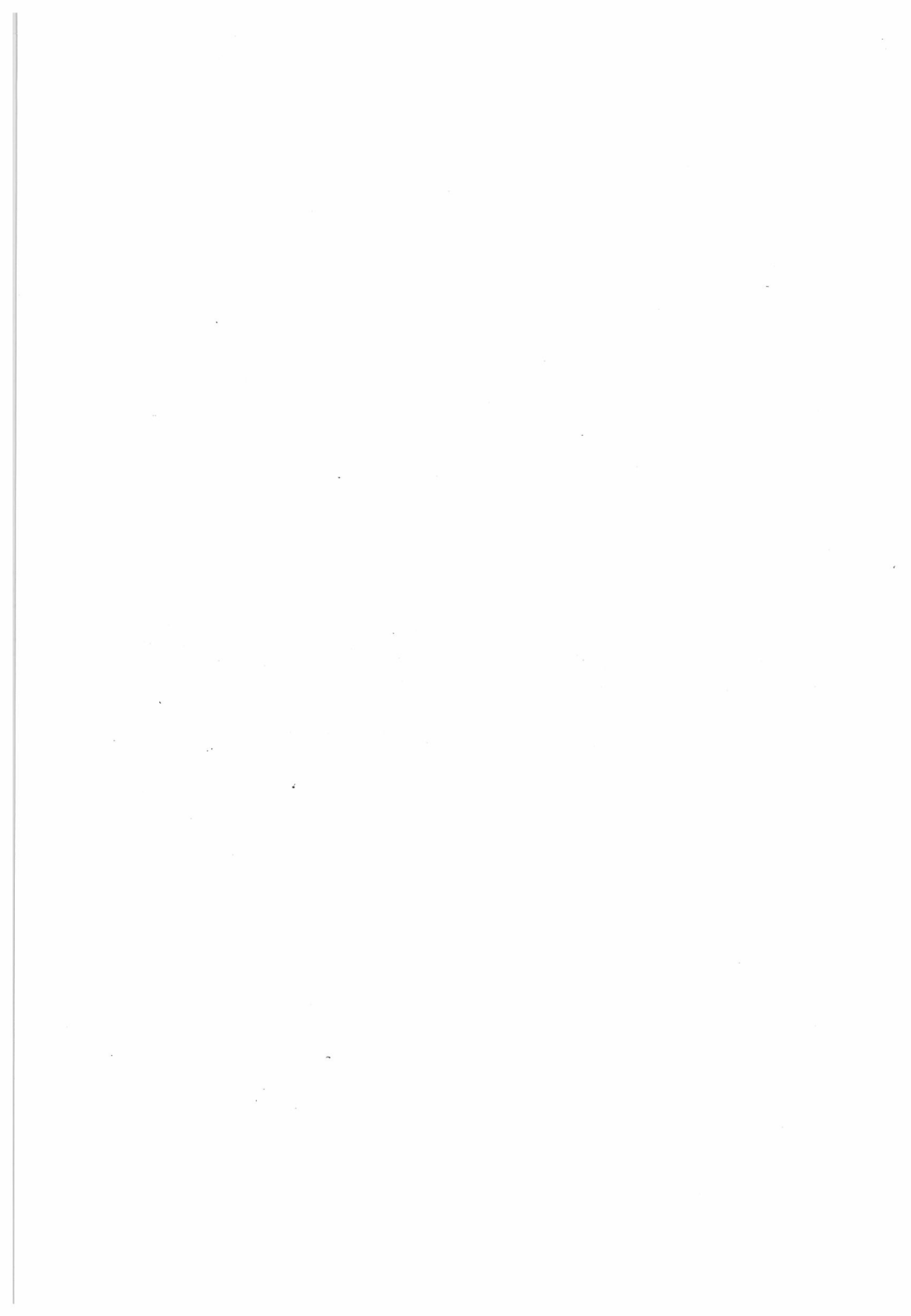
Kamuoyunu bilinçlendirme.

Bu ATAUM'un da amacı. Biz de bu amaca yönelik olarak 16 yıldır çalıŖmaktayız. Bu konuda daha koordineli çalıŖılması gerekir diye düşünüyorum.

Kurslarımıza gelen değerli katılımcılar da kendi alanlarında yapılan çalıŖmalarıyla ilgili olarak kamuoyunu bilinçlendirme yönünde çalıŖmalar yapıyorlardır.

Ben Ŗimdi sözü Bozkurt Güvenç Hocamıza veriyorum.

* Panel Başkanı

Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ*

Teşekkür ederim.

Bu Panel açılırken, yöneticiler bizlere “Avrupa Birliği Yolunda Türkiye” acaba gündemden düştü mü gibi bir soruyu da ilettiler. Avrupa Birliği süreci devam ediyor da olabilir, bir çıkmaza giriyor da olabilir. Türkiye Avrupa Birliği’ne alınmayabilir. Son zamanlarda tanışıp konuştuğum bir Avrupalı dedi ki, “Hiç unutmayınız ki Avrupa’ya katılma bir gönül işi değil, bir davet işidir. Siz isterseniz ama biz istemezsek bu iş de olmaz.”

Sayın Başkan, Sayın Temsilci,

İzin verirseniz ben konuyu Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’nin kültür politikası değil de çağdaşlık yolunda Türkiye’nin kültür politikası diye alacağım. Ama bu iki farklı başlık altındaki paralellikleri de kurmaya çalışacağım.

Peki bunun yararı nedir?

Eğer biz Avrupa’ya gireceğiz diye çağdaşlığı bir tarafa bırakmazsak emin olun ki Avrupa’ya daha çok yaklaşırsınız diye bir inancım var.

Kültür Bakanlığı’nın çok değerli temsilcisi konuşmasının iki yerinde çok önemli iki soruna değindi. Dedi ki; “Sadece Mevzuat uyumu yetmiyor.” Sözlerini tamamlarken de bir noktaya daha değindi. “Toplumun veya kamunun bilinçlendirilmesi” dedi. Çünkü eğer o bilinçlenmezse, o sahip çıkmazsa, sizin Mevzuatınız Avrupa Birliği’nin Mevzuatına ne kadar uyumlu olsa da Türkiye’ye pek fazla bir kazancı olmaz.

Sizler gibi, bugün geldiğimde güzel bir Haber Bülteni gördüm. “Güncel Haber” güzel başlık. Avrupa Birliği ile ilişkisini de kuruyor. Alt

* Emekli Öğretim Üyesi, Panelist

başlıkta “Türkiye Avrupalıdır” diyor. Hatta, “Türkiye Avrupa’dır” diyor. Türkiye Avrupa mıdır değil midir bilmiyorum. Ama, Türkiye çağdaş olmak zorunda olan bir ülke olduğu için konuya buradan gireceğim.

Kültür konusu deyince, Sayın konuşmacı dedi ki, “Hocanın bulunduğu yerde ben Kültür kelimesini telaffuz etmekten çekiniyorum”. Halbuki bu çeşit kavramlar kimsenin tekelinde değil. Hepimizin varlığı ona bağlı. Hepimiz ondan ana baba hakkı gibi söz edebilmeliyiz. Ettiğimiz zaman belki o bilinçlenme olacak.

Kültür kavramının çok çeşitli tanımları var. Bu varlığı herkes istediği biçimde tanımlıyor. Ama üç büyük anlamı var.

Birisi, birazdan dinleyeceğimiz Şefik arkadaşımın bir yazar, bir sanatçı olarak vurgulayacağı güzel sanatlar anlamında bir sınırlı anlamı var. O da bir kültür. Yaratıcı, güzel, bizlere heyecan veren bir kültür.

Bir de, yaşayarak öğrendiğimiz her şey anlamında bilimsel bir tanımlı var. Eminim, bugün buraya gelen üç beş kişi belki görevli olduğu için geldi. Fakat çoğunuz bir ders zorunluluğu ya da yoklama yapılmadığı halde “Şu konu neymiş?” deyip geldiniz. İşte yaşayarak öğrendiğimiz her şey buraya giriyor. Dünyaya gelmekle her şeyi bilmiyoruz. Ama yaşayarak çok şey öğreniyoruz. İnsan bilim anlamında da kültür, yaşayarak öğrendiğimiz her şey.

Üçüncü bir anlamı da var. O da çok önemli. Belki bu hepimizin sorunu. Varlık alanlarında eleştirel bir gözle bakmak da kültürdür. Sadece öğrenmek değil, sadece Mevzuat uyumu değil. Ama hayata eleştirel bir gözle bakmak da bir kültürdür. Osmanlının dediği gibi, “bu düzeye gelip yapmak her kula nasip olmuyor”. Ama bu da bir anlam.

Belki şu ana kadar konuşulanları çok kısa özetlemek istersem, böyle üçgen tabanlı bir piramit düşünürseniz, bu piramidin tabanında insan – toplum – kültür var. Ama tepesinde de eğitim var. Yani yaşayarak öğrendiğimiz her şey. Ne var ki, kültür insan için, insan kültürü yaratıyor, kültür insanı yaratıyor. Ama kültür ile insan arasındaki bu ilişki birebir ve karşılıklı bir ilişki değildir. İnsan ve kültür arasındaki ilişki, toplum ve eğitimden geçiyor. Tek başımıza yaşamakla kültürlü olmuyoruz. O kültürü alabilmemiz için bir topluluk gerekiyor. Bunları konuşup tartışabilmek için.

Kültürü konuşurken, toplumu ve eğitimi mecburen konuşmak zorundayız. O bakımdan gönlüm çekerdi ki, eğer Bakanlıkların sayısını azaltacaksak Kültür Bakanlığı Turizm Bakanlığı ile değil de Milli Eğitim Bakanlığı ile birleşebilsin.

Değerli Dinleyenlerim,

Çok yıllar önce, 25 yıl önce, gönüllü bir grup Ankara'da 1.5 yıl çalıştı ve Kültür Bakanlığı için bir kültür politikası önerisi hazırladık. Kültür Bakanlığı'nın dosyalarında birkaç defa arandı, bulunamadı. Ama bende bir kopyası kalmış. Tabii sizin kusurunuz değil.

Bu belgede şunlar var.

Acaba bir kültür siyaseti olabilir mi? Mesela; bir kalkınma siyaseti, savunma siyaseti, eğitim politikası var. Ama, bir kültür siyaseti olabilir mi? Olabilir. Fransızlardan aldığımız örneğe göre, bu siyaset yazılı hale de gelebilir. Fransızların 68'lerden beri yazılı bir kültür politikası var.

Böyle bir hevesle, heyecanla çalıştık. Kültür Bakanlığımız için bazı esaslar, bazı ilkeler tespit ettik. Bunlar:

Ulusallık ilkesi.

Demokratiklik ilkesi.

Halkçılık ilkesi. Sadece bugün boş zamanı bulup buraya gelenler değil de, işsiz olarak bir yerlerde sıra bekleyen vatandaşlarımızın da ihtiyaçlarını düşünmek ilkesi. Burada bir sınıf meselesi değil. Bu dünyanın evrensel sorunu.

Üçüncüsü, evrimcilik veya devrimcilik ilkesi. Gelişmek istiyorsak değişmeye açıklık ilkesi. Mevzuata kul olmamak ilkesi. Bakanlar geçicidir. Eğer gelişim olacaksa değişim şart. Her değişim gelişme değil. Ama gelişmek için değişim şart.

Çağdaşlık ilkesi, bugünü yaşamak ilkesi. Bugün burada teneffüs edip, bugünden 1500 yıl öncesinin özlemine duymak veya 1000 yıl sonraki nurlu ufuklardan bahsetmek değil, bugünkü sorunların üstesinden gelebilmek ve bunları biz özgürlük ortamında tartışabilmek, konuşabilmek, paylaşabilmek; yaygınlaştırmak.

Bir kültür politikasının ilkeleri o zaman bizlere böyle geldi.

Bunun öncelikleri de var mıdır? Vardır. Bu kültür politikasının şöyle öncelikleri vardır.

Kültür mirasımızın aşınıp yok olmasına izin vermemek. Yani, geçmişten gelen mirası bir anlamda korumak.

Yurttaşların yararına açık olmak. Bunu yaparken bürokrasinin, siyasetin, partilerin, devletin, hukukun, kanunun değil de insanların yararına olmak.

Her ülkede olduğu gibi, ülkemizdeki bölgeler arası farklılıkların bilincinde olmak. Ama bunların dengeli biçimde etkileşimini sağlamak.

Sanatın gelişmesinde dengeli olmak. Şu sanatımız gelişmiştir. Ama ötekisi gelişmemiştir. Ne yapalım? Sanatların mümkün olduğu kadar dengeli biçimde gelişmesini sağlamak.

Bir de kültür insanlar içindir. Kültür insanların günlük ihtiyaçlarına cevap vermelidir. Önceliklerden bir tanesi de bu.

Peki bu maksatla ne gibi etkinlikler ne yapılabilir?

Arkadaşlar kısmen üzerinde durdular. Ben biraz daha teorik olarak tamamlamaya çalışacağım.

Etkinliklerden bir tanesi; saptama, derleme ve taramadır. Varlığımızın envanterini çıkarmaktır.

Neye sahibiz?

Hep duyarız ki, bu Anadolu açık hava tarih müzesidir. 3000 yıllık tarih kısmen toprak üstünde, kısmen toprak altında, kısmen çalınmış, kısmen çalınmamış bekliyor.

Neyi bekliyor?

Bizim envanter yapmamızı bekliyor. Henüz daha bu kültür varlığının envanterini tam bilemiyoruz. Bilemediğimiz için derleyemiyoruz ve derleyemediğimiz için de taramaları ortaya koyamıyoruz. Çok büyük bir varlık. Ama bakınız, Irak'ta bir savaş oldu, insanlar kendi müzelerini yağmaladılar. Tarihte bir kez de İskenderiye

Kütüphanesi yağmalanmış ve yakılmıştı. Biliyor musunuz, bu Dünyaya bir Orta Çağa mal olmuştur. Çünkü bu Kütüphane yakıldığı zaman, Dünya hemen hemen bilim çağının eşigindeydi. O kütüphaneyle birlikte bütün o kaynaklar bitti.

Sonra, koruma ve yaşatma var. Koruma kapısına kilit vurup içeriye hiç kimseyi sokmamak değildir. Korumayı yaşayanlar yapabilir. Müzik yapan müziği, yazar yazarlık haklarını korur. “Efendim, kilidini astık koruyoruz. Hiç kimseyi içeri sokmuyoruz”. Hayır! Mümkün olduğu kadar açıktır, giriş serbesttir. Ancak serbestçe girip çıkanlar o koruma görevini yapabilirler.

İşletme ve geliştirme. Sadece açmak da yetmiyor. İşletmek de gerekiyor. İşletirken de bilinçli olacaksınız. Kim geliyor, kim gelmiyor? Yabancı mı yoksa yerli mi geliyor? Yıllar önce İstanbul’da Topkapı Sarayı Müzesi’ni geziyordum. Yabancılardan ikisi konuşuyordu. “Yahu, bu müze galiba yabancılar için yapılmış. Aramızda hiç Türk yok” diyorlardı. Acı bir gerçek. Yabancılar Müzeyi görmek için kuyruğa girerek para ödüyorlar. Kitapları satın alıyorlar. Aralarında belki Türkler var. Ama onlar da utançlarından seslerini çıkarmıyorlar. Nasıl olsa orada bir Müze var. Ölmeden o Müzeyi herhalde bir kere görürüz değil mi?

Bir müzemiz var. Efendim, ben o müzeyi görmüştüm. Bir Osmanlı Müzesini görmek mümkün mü? 600 yıllık bir uygarlığın eserleri bir yerde, bir mekanda belli bir zamanda teşhir edilebilir mi? Edilemez.

Ne yapacaksınız?

O müzeyi sürekli olarak yenileyeceksiniz. Ey İstanbullular! Topkapı Sarayı Müzesi’ni yeniden düzenledik, bekliyoruz. Bugüne kadar görmediğiniz eserleri ortaya çıkardık. Herkes sanmasın ki, müze sadece vitrindekilerden ibarettir. Bu sabah, çağdaşlıkla ilgili bir eleştiri okudum. İnternette geldi. Diyor ki, Dünya uygarlığı çok büyük tehlikede. Herşey vitrinde. Stokta hiçbir şey yok. Herkes vitrinde kendisini teşhir ediyor.

O bakımdan, saklanan, derlenen, arşivlenen varlıkların sunulması, işletilmesi ve çağdaşlaştırılması gerekiyor. O zaman onlara sahip oluruz. Bu işleri yaparken, “Bakanlık olarak ne güzel yapıyoruz” demeyeceğiz. Başkalarını özendireceğiz. “Ben bunu yapıyorum. Gel sen de yap” diyeceğiz. “Ben yapıyorum. Sen yapma” demeyeceğiz. Daha kötüsü,

“Ben yapmıyorum. Sen de yapma” hiç demeyeceğiz. Bürokrasimizin öyle bir tavrı vardır. “Ben yapmıyorum. Kimseye de yaptırmam evelallah!”.

Son olarak, kendi insanımızın ihtiyaçlarını, varlığını düşünürken, Dünyaya da kapalı olmayacağız. Yurtdışındaki görevlerimizi de yerine getireceğiz. Onlara da hizmet sunacağız. Yozlaşmayı önleyeceğiz. Yani, durduğu yerde çürümeyi önleyeceğiz. O varlığı durduğu yerde canlı tutmaya çalışacağız.

Bu maksatla araçlar gerekiyor. Mesela kurumlar. İşte, Kültür Bakanlığı bir kurum, ATAÜM bir kurum. Şefik arkadaşımın üyesi olduğu TÜBİTAK bir kurum. Kurumlar var. Bu kurumların mümkün olduğu kadar özerk olması arzu edilir. Bürokratik engellerin dışında olması gerekir. Arkadaşımın demin söylediği gibi, “Şöyle bir kuruma ihtiyacımız var. Ama o kurumun biraz bağımsız olmasını arzu ediyoruz”.

Doğrudur. Özerk olacak ki, rahatça karar versin ve yaptığı işlerin, verdiği kararların sorumluluğunu taşısin. “Bakan Bey emretti, yaptık” demesin. Çünkü Bakan Bey gidince, bütün kabahat onun oluyor. “Bakan Bey gitti. Şöyle yapmıştık. Şimdi yenisi geliyor. Bakalım ne olacak?” Bu çok kötü. Onun için kurumların yanında kurullar gerekiyor.

Ne çeşit kurullar?

Bizim bürokrasimize pek uymuyor ama, gelen Bakana “Gel bakalım Bakanım. Hoş geldiniz. Bizim siyasetimiz budur. Sizden önce buraya kadar gelmiştik. Siz buradan alıp devam edeceksiniz” diyebilecek düzeyde gerçek kurullara ihtiyacımız var. Böyle kurullar olduğu zaman, vatandaşın da o kurullarda temsil edilmesi gerekiyor. O vatandaşa öğreten değil, vatandaşla birlikte çalışan kurullar. İşte buna özerklik diyoruz.

Bakın, futbolda Dünya üçüncüsü olduk. Birtakım yazarlar beğeniyorlar, övünüyorlar. Tabii ki olur. Futbol Federasyonumuz özerk. Ama 79 tane üniversitemiz özerk değil. Neden? Çünkü orada sakıncalı görülüyor. Futbol Federasyonunda yararlı, ama üniversitede zararlı özerklik. Rektörümüzü muhtar seçer gibi mi seçeceğiz? Peki nasıl seçeceğiz? Tabii ki muhtar seçer gibi seçeceksiniz. Beğenmezseniz de değiştireceksiniz.

Sadece Bakanlık yeterli değil. Örgütler gerekiyor. Bölge örgütleri gerekiyor. Onların da Bakanlıkla ahenk içinde çalışması gerekiyor. Kurumlar gerekiyor. Derleyen, koruyan, işleyen, sorumluluk taşıyan, sürekliliği sağlayan kurumlar gerekiyor.

Bunun yanında üzerinde durulması gereken olanaklar ve uygulamalar var. Sadece mevzuat yapmak uyum sağlamak değil.

Mevcutlardan yeterli miktarda yararlanıyor muyuz?

Şu güzel Salonu haftada kaç gün, kaç saat kullanıyoruz. Umarım burası gelecek Panele kadar kapanmıyor ve başka amaçlarla kullanılıyordur.

Geçen günlerde Çin'deydim. Adam dedi ki, "Evet, Konfüçyüs ve Mao'nun yaptığı iyi şeyleri koruyoruz". Bakınız, Konfüçyüs ve Mao. Yanlış yaptılar, ama yaptıkları iyi şeyleri de koruyoruz.

İyi şeyleri koruyor muyuz? Yoksa devri geçti deyip kapatıyor muyuz? Yeni merkezleri çağdaşlaştırıyor muyuz? Mevcutları yenilerle destekliyor muyuz? Ankara'da bir tane Operamız var. İkincisini İstanbul'da yaptık, yaktık. Şimdi çok maksatlı kullanıyoruz,. Ama artık opera olmaktan çıktı.

Bu işleri yaparken, kültür ve sanat kurumlarıyla işbirliği yapmıyor muyuz? Yahut bu kurumlar birbirleriyle işbirliği yapıyorlar mı? Bakanlık tabii büyük bir güç. Siyasi gücü var, bütçesi var, diğer Bakanlıklarla kolay iletişim var. Ama onun dışındaki kurumlarla ilişkisi var mı? Atatürk Yüksek Kuruluyula, Üniversitelerarası Kurulla ilişkisi var mı? YÖK ile ilişkisi var mı?

Bazı kurumları mecburen bir yere yerleştireceksiniz, sabit hale getireceksiniz. Ama, acaba kültür ve sanat bu kadar önemliyse, onları biraz daha gezici hale getiremez miyiz? Bildiğim kadarıyla sadece Türk Dil Kurumunun Ankara içinde dolaşan gezici bir kitaplığı var. Ama Türkiye gibi bir ülke bunun gibi 100 tanesini yapmalı. Mesela gönlümden geçen, Anadolu'da Gezici Yunus Emre Kitaplığı'nı dolaştırmak. Halkın yüreğinden kopmuş bir şairi oraya götürmek. Oraya götürmüşken de, kamyonun ya da kamyonetin arkasından bir sinema makinesiyle Yunus Emre'nin hayatını, o tarihi tanıtmak.

Konya’da Mevlana Celaleddin-i Rumi var. Onu da tanıtmalı.

Yöntem olarak neler yapabiliriz?

Yerinden ve demokratik yönetim. Yani Türkiye’de sanat ve kültür faaliyeti Bakanın veya Müsteşarın iznine bağlı olmamalı. Bir yıla yakın Kültür Müsteşarlığı yaptım. İlk gelen Genel Müdürler, 10 tane imza dosyasıyla geliyorlardı. Sabahdan akşama kadar imza atıyordum. İmzalardan bir tanesi hiç hatırımdan çıkmıyor. Bir müzede ampuller yanmış. Onların demirbaştan silinmesine ben karar veriyorum. Benim ona imza atmam neyi ifade eder? Hiçbir şey ifade etmez.

Bürokrasiyi bunlardan kurtarmamız gerekiyor. Yani, yetkililerimizi delege etmemiz gerekiyor. Eğer yetkiyi delege edemezsek işbirliği yapamayız.

Faaliyetlerimizi duyuralım. Türkiye’de medyamızın bir eksikliği var. Eksiklerimizi söylüyoruz. Arada çok güzel çalışmalar oluyor. Ama onlar haber olamıyor. Haber köpeğin insanı ısırması değil, insanın köpeği ısırması oluyor. Hep onları haber yapıyoruz. Halbuki, güzel faaliyetlerimiz var. Başkalarının takdir ettiği faaliyetler var. Biz onları duymuyoruz, duyurmuyoruz. Bu nedenle de hizmetler yaygınlaşmıyor. Herkes seyirci durumda.

İnternet hala bir umut, bir özenti. Fazla bir şey yapılmayınca “chat” yapıyoruz.

Dış Dünyayla ilişkiler boyutunu ihmal ediyoruz.

Avrupa bizden ne istiyor?

Biz Avrupa’dan ne istiyoruz?

Avrupa bizden şöyle bir uyum istiyor. O çok kültürlü Avrupa’ya ben de diyorum ki, “Sen çok kültürlülük istiyorsun ama, neden benim kültürüm farklı diye beni dışlıyorsun?”

O zaman ne diyorlar biliyor musunuz?

“Ulusal çıkarlarımız öyle gerektiriyor” diyorlar.

Demek ki, size hemen bir sonuç sunuyorum. Ulusal devlet bitmiş değildir. Ulusal devlet isim değiştirmiş olarak yaşıyor. Birinci Körfez Savaşı’nda Avrupa Amerika Birleşik Devletleri’nin arkasındaydı. Bu

Körfez Savaşı'nda desteğini çekti, karşı çıktı. Fransız'a, Alman'a soruyorum.

Neden karşı çıktınız? Batı değil misiniz?

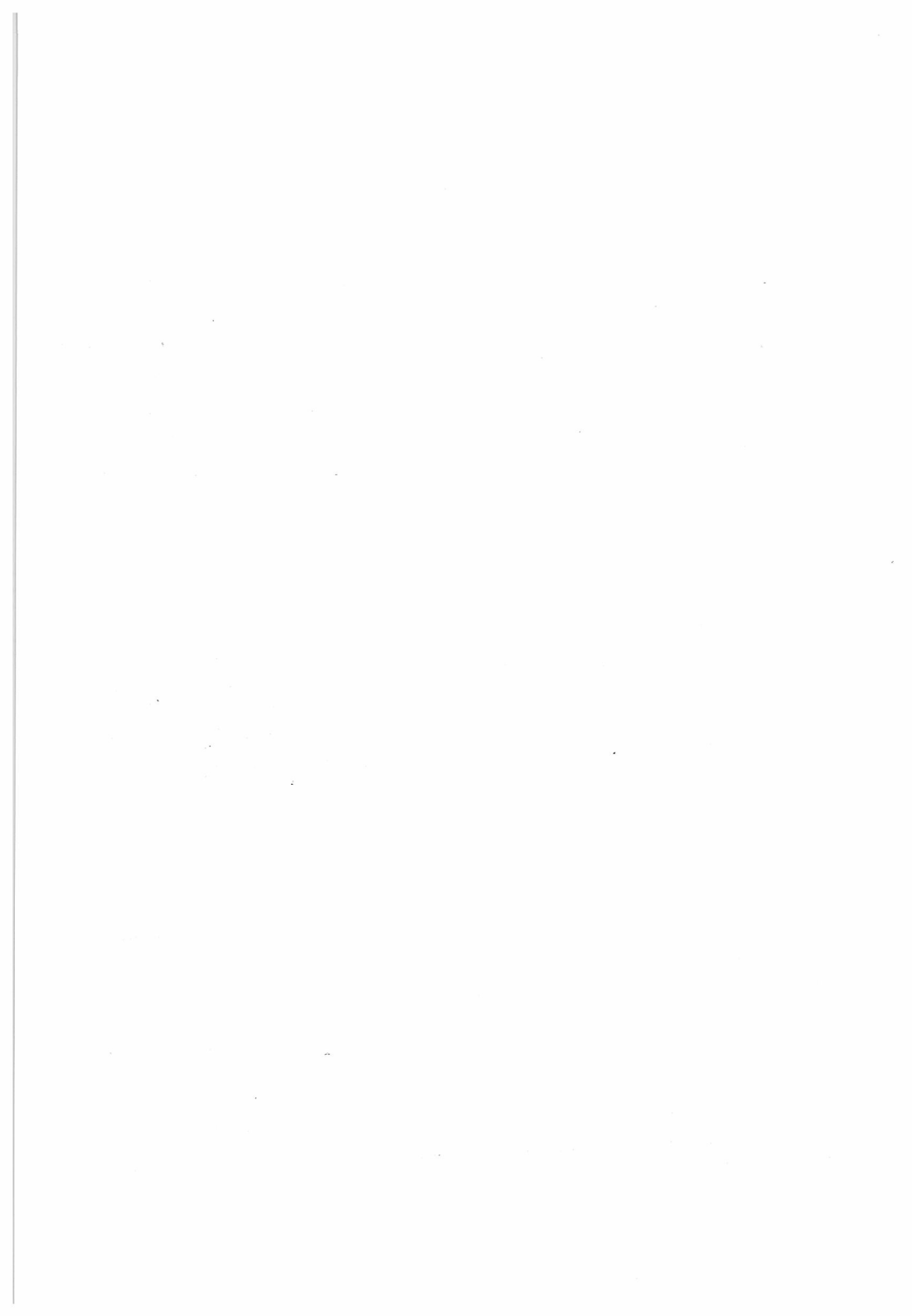
“Batılıyız ama, ulusal çıkarlarımız bu savaşa karşı çıkmamızı gerektiriyor. Çünkü geçen sefer, adam geldi, vurdu, gitti. Bu sefer kalacak. Belki bizim bazı çıkarlarımız da zarar görecek.”

Avrupa Birliği sadece İngilizce demek değil. Avrupa Birliği çok dilli ve çok dinli bir kültür olacak. Kuruluş Anayasası böyle. Girdiğimiz gün, Türkçe Avrupa Birliği'nin resmi dili olacak. Bunu fırsat bilen bazı akıllı ülkeler bugünden Türkçe kursları açtılar.

Demek istediğim, olay sadece bir Avrupa'ya uyum meselesi değil. Mesele çağdaşlığa uyumdur. Bu saydığım programlar, belki Avrupa'ya Uyum Mevzuatı içerisinde bir satır başlığı, bir ara başlık bile değildir. Ama Türkiye çağdaş bir ülke olacaksa, geleceğine güvenecekse, böyle bir programı olması gerekiyor. Böyle bir programı uygulaması gerekiyor, geliştirmesi gerekiyor. Uygulama ve geliştirme için de yazması gerekiyor. Yazdığını dağıtması, dağıttığını konuşup tartışması gerekiyor.

Belki bu söylediklerimden bir kısmı, 25 yılda değişmiştir. Belki de bazıları geçerliliğini yitirmiştir. Bunlar yeniden konuşulabilir. Gerekirse yenileriyle değiştirilebilir. Ama Sayın Bakan böyle söyledi dersiniz, onun hiçbir şeyini değiştiremezsiniz. Çünkü Sayın Bakanların sırtında yumurta küfesi yoktur. Bugün böyle, yarın başka türlü söylerler. Bu sadece Kültür Bakanıyla ya da Türkiye ile ilgili değil. Dünyadaki bütün Bakanlar öyledir. Onun için adları “Bakan” olmuştur. Yoksa “Gören” derlerdi, değil mi? Hep “Bakan” diyoruz. Tabii bununla, siyaset gereksizdir demiyorum. Ama siyaset sadece dört yılda bir gidip, seçim sandığına oy atmak değildir. Siyaset bir yerde seçmektir. Adı üzerinde, seçim. Sadece seçim sandığı değil. “Efendim, ne yapalım? Bundan öncekiler pek başarılı olmadı. Deneyelim bakalım. Belki bunlardan iyi bir şey çıkar.” Herhalde bir vatandaşlık bilincinin artık bu kadar gecikmeden sonra deneme-yanılmaya tahammülü yoktur diye düşünüyorum.

Efendim teşekkür ediyorum.

Yrd. Doç. Dr. M. Nail ALKAN*

Bozkurt Güvenç Hocama çok teşekkür ediyorum. Tabii çok önemli noktalara değindi.

Eğitim çok önemli. Eğitime yeterince önem verirse, Avrupa Birliği'ne çok daha fazla yaklaşmış oluruz.

Hocam, Avrupa Birliği'ne girdikten sonra, Türkçe resmi dil olacak dediniz.

Evet. Bu Türkçe'yi kim öğretecek?

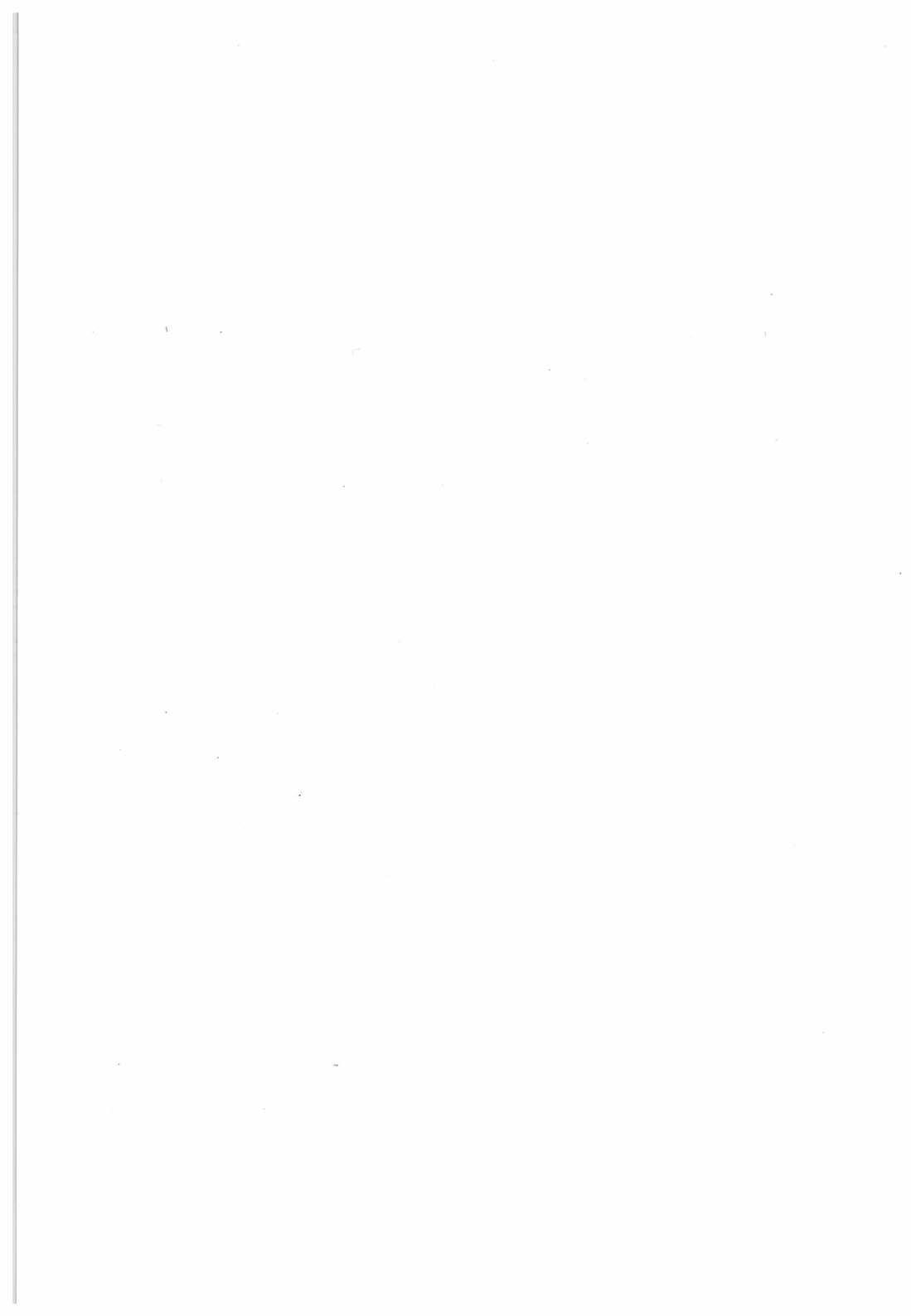
Avrupa Birliği'nde bugün kim Türkçe'yi öğretiyor.?

Ankara'da Fransız Kültür Merkezi, Alman Kültür Merkezi var. Bizim Türk kültür Merkezlerimiz Avrupa'da var mı? Bizler Avrupa'ya hazırlanıyorsak, Türkçe'yi de Avrupa'da öğretecek kurumlara ihtiyacımız var.

Avrupa'da Türkçe öğreten kurumlar var. Ama bunları ya Avrupa'da yaşayan vatandaşlarımız ya da yabancılar organize ediyor. Halbuki bunu biz organize etmeliyiz. Türkiye bunu organize etmek zorunda. Biz de kendi Kültür Merkezlerimizi Avrupa ülkelerinde açarak dilimizi, kültürümüzü, sanatımızı tanıtmalıyız.

Şimdi sözü Sayın Şefik Kahramankaptan'a vermek istiyorum. Hemen buyurun.

* Panel Başkanı

Şefik KAHRAMANKAPTAN*

Efendim, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Hemen sıcağı sıcağına Bozkurt Hocamın ve Nail Beyin değindiği noktada bir soru sormak gerekiyor.

Hangi Türkçe?

Çünkü biz daha henüz hangi Türkçe konusunda fikir birliğine varabilmiş değiliz. Gene, Kültür Merkezleri ve Türk Kültürü denildiği zaman hangi kültür sorusu akla geliyor. Çünkü o konudaki kafa karışıklığımız da devam ediyor.

Ulusal kültür denildiğinde farklı anlayışa sahip olan ya da bir takım sentezlerle birlikte sonuca gitmeye çalışanları görüyoruz. Dolayısıyla, gelen siyasi iktidarların çizgileri ve anlayışları, hatta siyasi kadrolara dahil kişilerin farklı anlayışları bu Bakanlıklara yansıyor, politikalara yansıyor. Bu notu koyduktan sonra, tabii Bozkurt Hocamdan sonra konuşmak benim için çok zor. Ayrıca değinmek istediğim bazı konulara da gayet güzel değindiler.

Avrupa Birliği deyince, ben hemen şu soruyu soruyorum.

Biz nerede yaşıyoruz?

Ankara'da. Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti.

Cumhuriyetimizin kuruluşunun 80. yılını kutlayacağız. Ben Avrupa'da pek çok ülkenin başkentini, kasabalarını gördüm. Kaldırımları, çocukların ve yaşlıların inip çıkabileceği bir standartta olmayan, adeta ip merdivenle tırmanacak kadar yüksek, yeni, 60 cm'lik yükseklikteki kaldırımların imal edildiği, insanların yaşayacağı alanların hiçbir genel ergonomik kurallar uygun, Avrupa'da kullanılan standardın gözetilmeden düzenlendiği yerleşimlerde yaşıyoruz.

* TÜBİTAK Yayınlar-Tanıtım Daire Başkanı, Panelist

Hocam, bir opera binasının sergi salonundan bozma olduğunu söyledi. Evet, bugünkü büyük Tiyatro dediğimiz Opera evi sergi salonundan bozmadır. Bugünkü Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Salonu da sergi salonundan bozmadır.

Acaba bir Avrupa ülkesinin başkentini gösterebilir misiniz ki, biri 1200 kişilik, biri 600 kişilik iki salonu bulunacak bir orkestra binasının temeli, önceki Cumhurbaşkanımız Sayın Süleyman Demirel'in cumhurbaşkanlığı hizmetinin hemen başında atıldıktan sonra bir kurbağa üretme merkezi haline dönüşsün. Böyle konser salonu inşaatı bulunan bir Avrupa başkenti gösterebilir misiniz?

Ulusal bir yarışma açılarak projeleri belirlendikten sonra, yapılacağı alan da belli olan bir opera evi, tiyatro ve kongre binasının bir arada bulunacağı büyük bir kültür merkezinin, proje yarışması sonuçlanalı yaklaşık 15 sene olmuş durumda, proje ısmarlanalı yaklaşık 8-9 sene olmuş durumda, daha çivisinin çakılmadığı bir Avrupa başkenti gösterebilir misiniz?

Uygulama gerçekten fevkalade önemli. Burası da formal bir kurum olduğu için buradaki başlık "Avrupa Birliği Müktesebatı ve Türk Bakanlıklarının Çalışmaları". Kültür Bakanlığı deyince de bu Müktesebat ve Mevzuat anlamında çalışma fikir ve sanat eserleri yasası. Ama biz konuyu sadece bunun sınırlarına hapsederek bakmamalıyız. Sadece o yasanın uygulanmasında ilerleme sağlansa bile, Avrupa veya Avrupa'ya layık, bize üye alıp almamaları hiç önemli değil, ama bir Avrupa standardında yaşayan bir topluluk olacak mıyız, olmayacak mıyız buna karar vermek lazım.

Kültür dediğimiz zaman, bu bir öncelik sorunu. Türkiye'de çok gerilerde kalıyor. Yani, öncelik değil de, işte, en sonlara atılan bir konu. Bakınız, savaş yaşıyoruz. Şimdi, sözde nokta bombardıman yapıyorlar, belli yerleri vuruyorlar. II. Dünya Savaşı'nda müttefik kuvvetler Avrupa'yı, Almanya'yı halı bombardımanına tabi tuttular. Yani, bombardıman uçakları bombalarını kentlerin üzerine hedef gözetmeden bıraktılar. Bundan yıkıntılar doğdu. Bugünkü Federal Almanya o enkazın üzerinden doğmuş bir ülkedir. Bugün, sanayisiyle, bütün ekonomik ve kültürel değerleriyle yeniden o enkazın üzerinde doğmuştur.

Biliyor musunuz?

İlk onarılan ve ilk inşa edilen binalar tiyatro binalarıdır. Tiyatro deyince aklınıza sadece içerisinde tiyatro oyunu oynanan bina gelmesin. Kıta Avrupa'sında tiyatro binası demek, içinde her türlü müzik ve sahne sanatlarının icra edildiği bina demektir. Çünkü bütün kaynaklar fevkalade tasarruflu olarak kullanılır.

Bugünkü Almanya'dan örnek verelim. Biliyorsunuz orada eyalet sistemi yürürlüktedir. Eyaletlerin kendi ayrı Kültür Bakanlıkları ve kültür politikaları vardır. Bunlar birbirlerinden farklılık da gösterir. Kimi eyaletler daha çok sivil toplum örgütleriyle işbirliği yaparlar ya da kamunun parasını onlara verirler, işi onlara yaptırırlar. Hatta şirketleri kullanan eyaletler bile vardır. Kimileri, daha yarı yarıya bir paylaşım içerisinde dir.

Şimdi, orada bir kentte bakarsınız, bir tane orkestra vardır. O orkestra, haftada bir gün senfonik konser yapar, haftada bir gün baleye servis verir, haftada bir gün operaya servis verir, onun içindeki oda müziği topluluğu da haftada bir gün konser yapar. Biz bunu kendi Kültür Bakanlığımıza anlatamadık. Geçmişten bir örnek olarak veriyorum. Bugünkü hükümetle de ilgisi yok. Sadece teknik ve tasarrufa dayalı, verimliliğe dayalı bir konu.

Meşhur fıkra var. İşletmeciye, git şu konseri izle diye görev vermişler. Gelince raporunu şöyle yazmış. "Vallahi müzik güzeldi ama, orada 12 kemancı, 8 çellocu, 8 viyolacıya hiç gerek yoktu. Bunları yarı yarıya indirsek, bakır çalgıların sayısını da indirsek, konseri pek daha ucuza mal ederiz" diye rapor vermiş.

Tabii öyle değil. Ama, bir orkestrayla pek çok kültür etkinliğinin yapılabilmesi mümkünken, mesela bugün Antalya'da, tabii iftihar ediyoruz, Antalya'da opera açmış olmak çok önemli, Antalya'da opera ve bale var, ayrıca Antalya Senfoni Orkestrası var. Ama baktığımız zaman, Antalya Senfoni Orkestrası'nın kadroları eksik. Bir senfoni orkestrasında en az 50 kişi olması lazım. Öbür tarafta da operanın kadroları eksik. Başlarındaki kişinin yapısına göre bazen birbirleriyle tepişiyorlar da. Ankara'dan takviye konservatuar öğrencileri gidiyor. Halbuki, kıta Avrupası modelinde olduğu gibi, bunları birleştirip tek bir orkestra olarak uygulansa, bu sorunlar ortadan kalkacak.

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki gereksinim neydi?

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni kültür temeline dayandırdı. Yaptığı ilk etkinlik, Müzikayı Hümayunu İstanbul'dan Ankara'ya taşımak olmuştur. Kurduğu ilk okul, Musiki Muallim Mektebi olmuştur. Yani bugünkü Ankara Devlet Konservatuvarı'nın temelini oluşturan okul. Nasıl Almanlar ilk olarak tiyatro binasını onarmışlarsa, ondan çok daha önceki yıllarda, Atatürk müthiş bir vizyon göstererek, Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini kültür esası üzerine oturtmaya gayret göstermiştir. Bunun ilk adımlarını da atmıştır. Ama sonraki yıllarda, müthiş bir erozyon, yozlaşma ve demin söylediğim gibi, bu önceliğin geriye atılması söz konusu olmuştur.

Kültür geriye atıldıkça, ilk tasarruf edilecek alan haline gelmiştir. Bugün ailelerimiz bile, tabii herkes belli bir ekonomik sıkıntı içerisinde, her ekonomik krizde ilk tasarruf etmek istedikleri ya da vazgeçebilecekleri konu kültür olarak ortaya çıkmaktadır.

Ne yazık ki.

Şimdi düşünebiliyor musunuz?

Bugün Kültür Bakanlığı'nın bütçeden aldığı pay binde birin altına düşmüş vaziyette. Bu da cari harcamalara gidiyor. Yani memur harcamalarına, elektrik ve su parasına. Memur maaşı deyince, gene Ankara'daki eksiklere dönelim.

Bir Etnografya Müzemiz var. Tam 4 yıl kapalı kaldı. Restorasyon yapıldı. Geçenlerde Hüseyin Çelik açtı. Bundan önceki Kültür Bakanımız orada açılış konuşması yaparken, Türkiye'de 400'ün üzerinde müzenin hemen 300 tanesinin kadro yetersizliği nedeniyle açılmadığını, kullanılmadığını söyledi. Gene, mevcut müzelerimizde de yeterli kadro yok. Kadro olması da yetmiyor. Eğer, siz o kadrolara ehil insanları değil de kendi seçim bölgenizin ya da siyasi görüşünüzün insanlarını doldurduğunuz zaman, birileri oralarda maaş almış oluyor. Ben böyle nice müze haline dönüştürülmüş yerlere gittiğim zaman, oralarda çay demleyip oturan gri elbiseli adamlar görüyorum. Zaten pek kimse de olmuyor. Gayet lehçeli konuşuyorlar. Geldiğinizde keyifsizce ışık açıyorlar ve giderken de ışıkları arkanızdan kapatıyorlar.

Devlet Resim ve Heykel Müzesi. Gidin, ziyaret edemezsiniz. Yıllardır kapalı. Burası Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti. Avrupa Birliği'ne aday ülkeyiz. Biz, Çağdaş Sanatlar Vakfı olarak, Ankara'ya bir Çağdaş Sanatlar Müzesi kazandırmak amacıyla büyük bir çaba içindeyiz. Bakanlık üzerinde baskı yapıyoruz. Bir işlem başlattık. Eski cer atölyeleri restore edilmeye başladı. Fakat 9 aydır bir çivi çakılamıyor. Çünkü kaynak bitmiş vaziyette.

Bir ülke, kendi kültürüne veya bu kültürü sonraki kuşaklara yaymaya gerekli harcamayı yapamıyorsa, gerekli nitelikli elemanı tahsis edemiyorsa, birtakım elemanlara verdiği kadroları prodüktif biçimde kullanamıyorsa, siz, en ileri mevzuatı getirseniz de, o mevzuat kağıt üzerinde kalmaya mecburdur.

Hanımefendi size ayrıntılarıyla anlattı. Bakın bu korsanlık meselesi. Şimdi size sorsam, “Aranızda hiç korsan kitap almamış kişi var mı?” diye. Birkaç kişi ya çıkar ya çıkmaz. Siz bu ortamı ortadan kaldıramadığımız sürece yasanın olması fark eder mi?

Bilinçlendirme ve tanıtım deniyor. Mesela, bu fikir ve sanat eserleri yasasının esas ilk temeli Prof. Dr. Ernst Hirsch tarafından atıldı. Kendisi, faşizmden kaçıp Türkiye'ye gelmiş, uzun yıllar Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde hizmet etmiş çok değerli bir hukuk ve kültür insanıdır. Bizim TÜBİTAK yayınımlarımız olarak çıkardığımız kendisi tarafından yazılmış “Anılarım” isimli kitabı vardır. Onu alıp okuyunuz. Bir ibret vesikasıdır.

Prof. Dr. Ernst Hirsch tarafından yapılan o yasa da doğru dürüst uygulanamadı. Yani, eğer bir toplumun bilincine, birtakım ahlaki değerleri siz iyice yerleştiremezseniz, bu tip yasaları uygulayamazsınız.

Korsanlık deyince, korsanlık sadece kaldırımdaki kitabı satan adam değil. Bugün, pekala birisinden yaptığı alıntıyı kaynak göstermeden kullanan kişi de bir korsan. Bunlar öncelikle etik değerler. Yani adam açıklıktan ölse bile, “Efendim, ekmek parası. Biz de bunu satıyoruz. Biliyorum korsan olduğumu.” dese bile, bu tıpkı “Ben buranın tek yönlü yol olduğumu biliyorum ama, evim burada” diye kocaman Yargıtay pulu taşıyan arabasıyla giren insanlar gibi. Bu da bir kültür. Demin Hocam çok güzel anlattı. Yani, insanı insan yapan şey kültür. Buna kültür dediğimiz zaman sadece kitap okumayı söylemiyoruz. İnsan davranışları ve bir

toplumun, belli olaylar, belli konular karşısında birbirine benzer tepkileri gösterebilmesi. Bu da bir kültür.

Hocam geçmiş yıllarda hazırlanan kültür siyaseti belgesinden bahsetti. Çok özenle hazırlanmış bir belgeydi. Onun içindeki bazı maddeler, bugün Türkiye’de yapılmak istenen kamu reformu ile yakından ilişkili. Mesela yerel yönetimler anlamında, birtakım konuların yerel yönetimlere aktarılması anlamında.

Fakat bu tür belgelerde toplumsal bir konsensusa ihtiyaç var. Eğer o toplumsal konsensus oluşmamışsa, siz o belgeyi kabul etseniz bile gene uygulayamıyorsunuz. Ama bazı belgeler, arkasında başka şeyler olduğu için uygulanabiliyor. Mesela, bugün az bilinen bir milli güvenlik belgesi vardır. O gelince, dışarıda mangalda kül bırakmayanlar, bir bakıyorsunuz kem küm ediyorlar. O belge istikametinde bir politika izleniyor. Ama bir kültür siyaseti belgesinde, mutlaka bir toplumsal konsensusa ihtiyaç var.

Adliyenin fevkalade iyi aydınlatılması lazım. Yani, bir yasayı çıkararak Resmi Gazetede yayınlıyorsunuz.

Peki bu yasayı kim uyguluyor?

Türkiye’de bir tane Adliye var. Bağımsız adalet dediğimiz bir kurum var. Ayrı Bakanlıkların ayrı mahkemeleri yok. Kamu vicdanını yaralayan birtakım tutarsızlıklar zaten Ceza Kanunumuzda var. İki lokma ekmek çalan küçük çocuğu kelepçeliyor ve yıllarca sürebilecek hapis cezasına çarptırılıyorsunuz. Öbür tarafta, sokakta adam çarpıp kaçan adam yakalanıyor. Aftı derken, iki gün sonra dışarıda oluyor. Anne, baba perişan. Zaten genel olarak ceza sistemimizde birtakım yoksunluklar var.

Şimdi korsan yayına cezaya gelince. Hakim bakıyor. “Kardeşim. Burada esas korsanı değil, yolda satış yapan zavallıyı getirmişsiniz” deyip ceza veriyor.

Ne oldu?

Bitti. Caydırıcılık diye bir şey yok. Herkes istediği gibi korsan yayın satabilir. “Ben, esas yapanı yakalarsam onu döveceğim” diyorsunuz. Sokakta da, belki şu benim de bitirdiğim okullarda, şuradaki öğrencilerimiz arasında bile korsan kitaplar satan olabilir. Üniversite öğrencileri satıyor. Ben öğrencime, bir vatandaşıma, bir korsan kitabın

açlıktan ölse bile satılmaması gerektiği bilincini kazandıramamışsam, siz istediğiniz telif hakları yasasını getirin. Etkinliği olmaz.

Bir diğer husus da toplumsal örgütlenme noksanlığıdır. Bakın, ben gazeteci olarak, yıllardır sarı basın kartı taşıyırım. Bir süreyi doldurduktan sonra, bu kartı ömür boyu taşıyorsun. Üzerinde yazıyor. T.C. Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü Sarı Basın Kartı. Bugün Avrupa ülkelerinde böyle bir kart göremezsiniz.

Ne görürsünüz?

Gazeteciler Birliği'nin, derneğin verdiği kartları görürsünüz. Ama her yerde mesleki örgüt verir. Yakın zamana kadar, uçağa indirimli, otobüse bedava biniyorduk. İşte, maça, değişik yerlere bedava giriyorduk. Ama olay mahalline gidip girmek istediğinde "Yasak hemşehrim!" derler. Ne kadar "Sarı basın kartım var" deseniz de, "Burada geçmez!" derler. Ama Avrupa'da kendi meslek örgütünün kartını taşıyan adam hiçbir yere bedava giremez. Her yere parasını öder. Onu da kendi medya patronu öder. Tabii görev yapıyorsa. Ama bir olay mahalline gidildiği zaman, o kart kapıları ardına kadar açar.

Onun için, genel anlamda bütün mentalitemizi, çağdaş, demokratik anlamda bir toplumsal örgütlenme yapısına göre revize edemediğimiz müddetçe, mevzuatta ne yaparsak yapalım, mümkün değil.

Aynı şeyi, medya için söyleyeceğim. Son üç senedir aktif gazetecilik yapmıyorum. Ama yazarlık etkinliğime devam ediyorum. Bu durumda olmamızda, medyamızın da müthiş negatif etkisi bulunmaktadır. Yani, bu yapılması gerekenlerin yapılamaması ve de yozlaşma anlamında.

Bir dönem, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi iki yılda bir bilimsel toplantılar düzenliyordu. Bir yıl benden de tebliğ istediler. Şu an tam başlığını hatırlayamadığım bir konu verdiler. Ama, "Kültürel gelişimde sanatın ve medyanın rolü" gibi bir konuydu. Ben başlığı şu şekilde koydum. "Kültürel Yozlaşmanın Önlenmesinde Sanatın ve Medyanın Rolü Ne Olabilir?". Çünkü o kadar hızlı bir yozlaşma içerisindeyiz ki, bırakın değişimi, ilerlemeyi, o yozlaşmayı önlemede acaba bu silahları nasıl kullanabiliriz? Yani öncelikle onu düşünmek zorundayız.

Bugün, radyolar antenlerine siyah kurdeleler taktılar. Şöyle bir çıkın Orta Anadolu'dan gidin. Radyonuzda arayarak nelerle karşılaşacaksınız bir bakın. Demin Türkçe deniyordu. Bırakın Türkçe'yi, neredeyse Arapça yayın yapan radyolarla karşılaşacaksınız.

Bugün Radyo Televizyon Üst Kurulu var. Ama bakın, medya patronlarının kendi aralarında imzalamış olduğu basın ahlak yasaları var. Bu 12 Eylül'den sonra, Basın Konseyi denilen Konsey kuruluyordu. Sevgili Oktay Ekşi bana bir mektup göndererek Basın Konseyi'ne üye olmamı istedi. O zaman, Ak Ajansın Yazı İşleri Müdürü olarak görev yapıyordum. Ben kendisine red cevabı gönderdim. Çok da kısa bir cevaptı. Nedeni de şu. Biz çalışanların böyle bir Konseye üye olması veya bir Anayasa ya da yasa kabul etmesi hiçbir anlam ifade etmez. Medya patronları bir araya gelerek bir yasa kabul etsinler ve ona uysunlar ve onu uygulatsınlar. O zaman bu iş olur dedim. Oktay bey bana kızdı. Hala da üye değilim. Ama o zaman içerisinde gelinen noktayı gördük. Bugün özel televizyonların pek çoğunu izlediğimiz zaman, halkı uyutan, en düzeysiz eğlenceyle dolu olduğunu görürsünüz. En güzel örnek İsmet Paşadır. Adam Yemen Çölü'nde Hudeyde'de Fransızlardan bir gramofon, 8-10 tane de plak kalmış. Çölün ortasında yapacak hiçbir şey yok. Onu dinlemeye başlamış. Başta gacırtı gucurtu duyunca "Allahım! Bu nedir!" demişler. Bir müddet sonra sevmeye başlamışlar. Türkiye Cumhuriyeti'nin İkinci Cumhurbaşkanı olarak İsmet Paşa Atatürk'ten sonra en önemli kültür hizmetlerini vermiş ve ölene kadar kültürel faaliyetlere katılmıştır. İsmet Paşa ölmeden 15 gün önce, elini Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Salonu'nda öptüm. Hasta olmasına rağmen konsere gelmişti. Bir dönem çello çaldı. Çellosu halen Pembe Köşkte durur.

Burada "Avrupa Birliği" diyoruz, "ilerliyoruz" diyoruz. Ama bak-
tığımız zaman, aslında bir yozlaşma ve gerilemenin olduğunu görüyoruz. Bunların önüne geçmemiz lazım. Burada eğitim önemli. Hepsi birbiriyle bağlantılı.

Kurumları oluşturalım ve aralarındaki bağlantıları sağlamlaştıralım. Mesela, bestecilerin haklarını koruyacak örgütlerle TRT kanlı bıçaklı. Çünkü bizde bir de "Vur deyince öldür!" meselesi var. Yasa çıktı.

Herkes Avrupa’da 3-5 Euro ile ifade edilen şeylere, burada millet 100-150 Euro istiyor. Bir kere çalarsan şu kadar, bunu yaparsan bu kadar diye. TRT bile bunu karşılayabilecek durumda değil. Makul noktaların bulunması için herkesin bu konuda eğitilmesi lazım. Herkes hakkını mutlaka almalı tabii. Bunlar uygulanmalı.

Bu sadece fikri alanda değil. Sınai mülkiyet alanında da benzer bir durum var. Bakın bu Avrupa Birliği ile değil, bütün Dünyayla ilgili. Galiba bundan üç önceki Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisiydi. Ankara’ya ilk geldiğinde daha itimatnamesini sunmamıştı. Bu konuyla ilgileniyordu. Bu sorunu çözmediğimiz müddetçe, Amerika Birleşik Devletleri ile ticaret alanındaki ilişkilerimizde hiçbir gelişme olamayacağı gibi, bir yaptırım da kapınızdadır. İşte, “Bu kadar senedir bunu uyutuyorsunuz. Bunu biran önce baskı grubu olarak hem kendiniz uygulayın hem gerekli mevzuatı çıkartın, düzeltin.” dedi.

Geçenlerde TÜBİTAK NATO ile birlikte İstanbul’da bir toplantı düzenledi. Tamamen günümüzdeki sınai mülkiyet haklarının uygulanması üzerineydi. Çünkü bu elektronik devrim, internet, adeta uzaydaki kara delikler gibi hiçbir hukuki mevzuata tam olarak sokulamayan boşluklar getirdi. Bunların giderilmesi için de birtakım çalışmalar yapılıyor.

Çok yönlü konularla karşı karşıyayız.

Efendim çok teşekkür ediyorum.

